

Suomen talouden näkymät

10.5.2012

Seppo Honkapohja
Johtokunnan jäsen
Suomen Pankki

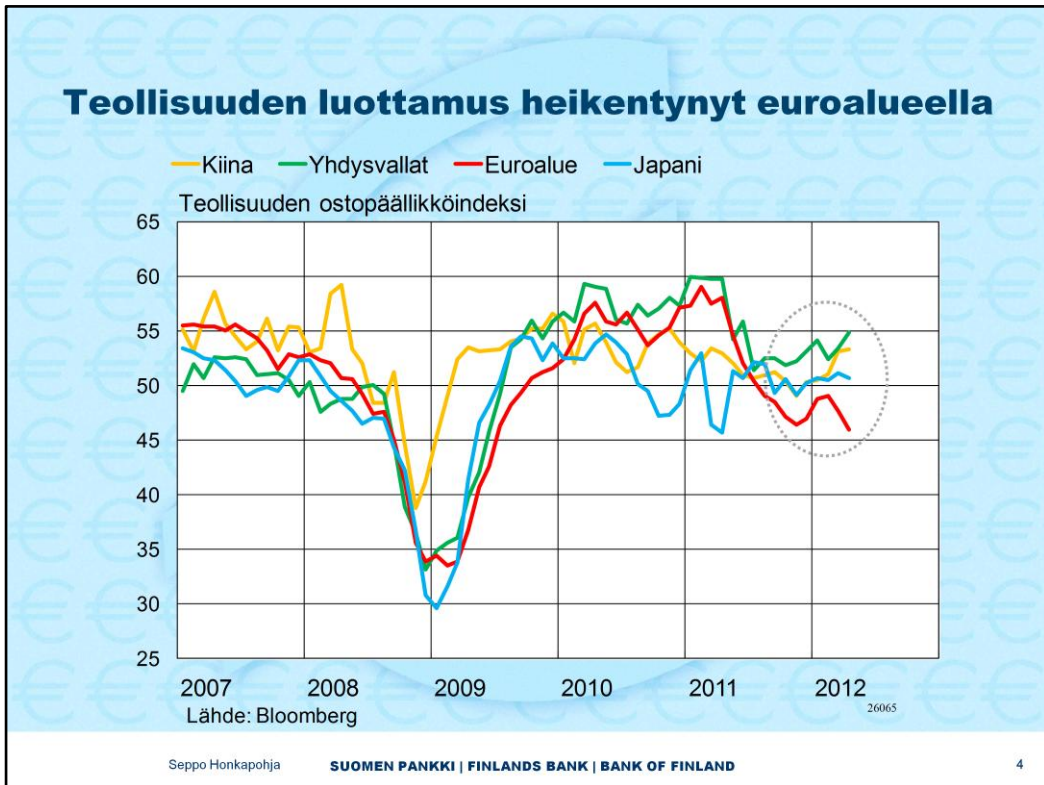
Esityksen sisältö

1. Ajankohtainen taloustilanne
2. Vaihtotaseen alijäämä
3. Julkisen talouden haasteet pitkällä aikavälillä

1. Ajankohtainen taloustilanne

Suomalaiset kotitaloudet kuluttavat, vientiteollisuuden tilanne huolestuttava

- Kansainvälisen talouskehityksen näkymät heikkenivät viime vuoden jälkipuoliskolla.
- Vuodenvaihteen jälkeen talousuutiset olivat parempia, ja arvioita tulevasta kehityksestä tarkistettiin parempaan suuntaan.
- Viime viikkoina on taas saatu muistutuksia kansainvälisen talouskehitykseen kohdistuvista riskeistä, kun etenkin euroalueella näkymät ovat jälleen hieman heikentyneet.

Euroalueen ennustettu elpyminen vähittäistä

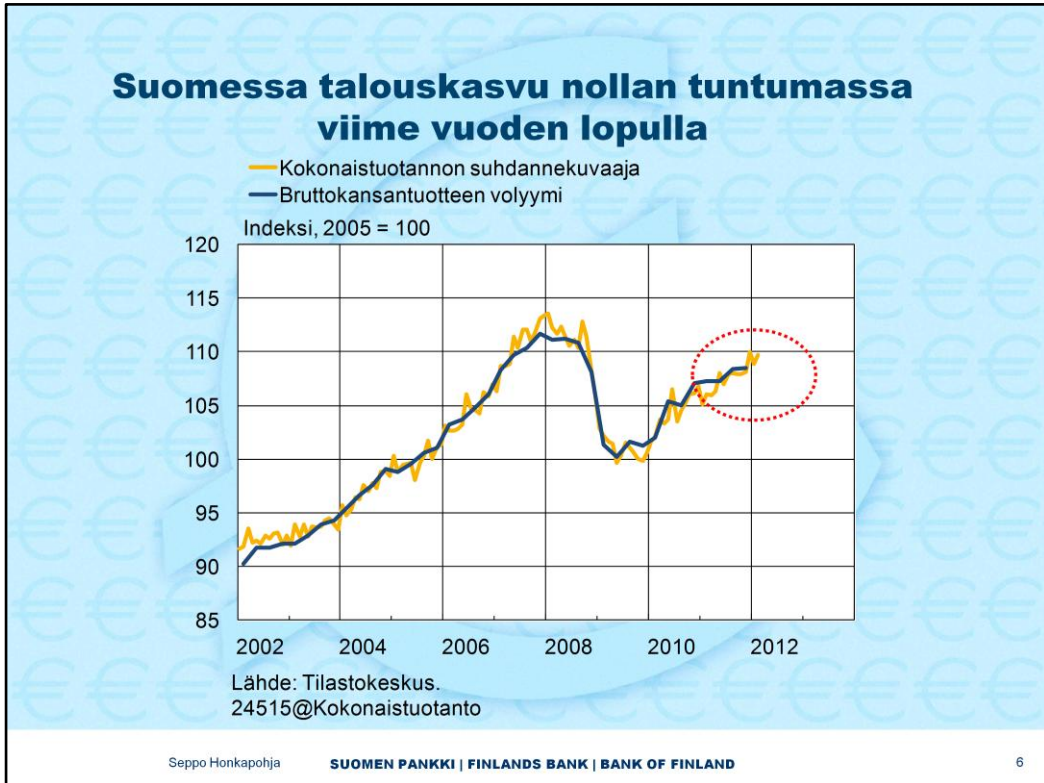

Seppo Honkapohja

SUOMEN PANKKI | FINLANDS BANK | BANK OF FINLAND

5

- Euroalueen kehitystä varjostaa se, että valtioiden velkaongelmia ei vielä ole ratkaistu. Samalla euroalueen rahoitusjärjestelmän toiminta on häiriintynyt, ja rahoituksen saatavuus kotitalouksille ja yrityksille on heikentynyt useissa euroalueen maissa.
- Kaiken kaikkiaan sekä euroalueella että sen ulkopuolisissa kehittyneissä maissa kärsitään edelleen finanssikriisiin ja sitä edeltäneen epätasapainoisen kehityksen jälkiseurauksista.
 - Monissa talouksissa on käynnissä kivulias sopeutumisprosessi, jossa ennen finanssikriisiä ja sen aikana kasvaneita velkataakkoja pyritään vähitellen pienentämään – sekä yksityisellä että julkisella sektorilla.
 - Osassa euroalueella maita ongelmana on lisäksi heikentynyt kustannuskilpailukyky, jonka kohentaminen on hidas prosessi.
- Kansainvälisen talouden odotetaan yleisesti piristyvän vähitellen tämän vuoden mittaan, joskin etenkin kehittyneissä talouksissa talouskasvun ei odoteta kiihtyvän kovin nopeaksi.
- Euroalueen näkymät ovat verrattain heikot, mutta sielläkin kehityksen odotetaan vähitellen kohenevan. Heikomman kehityksen riskit ovat edelleen merkittävät.

- Suomessa talouskasvu hidastui vuoden 2011 aikana selvästi.
 - Bruttokansantuote kasvoi 2,9 prosenttia vuonna 2011, mutta suuren osan kasvusta selittää edellisvuoden aikana tapahtunut kasvu eli ns. kasvuperintö.
- Vuoden 2011 viimeisellä neljänneksellä BKT:n kasvu jäi 0,1 prosenttiin (sininen käyrä).
 - Kasvun heikkous oli laajapohjaista: sekä vienti, kotitalouksien kulutus että rakennusinvestoinnit polkivat paikoillaan vuoden lopulla.

Kotitalouksien kulutuksen kasvu jatkunut

Kaupan määraindeksit

Seppo Honkapohja

SUOMEN PANKKI | FINLANDS BANK | BANK OF FINLAND

7

- Vähittäiskaupan (sininen käyrä) ja autokaupan (keltainen käyrä) myyntimäärät viittaavat kotitalouksien kulutuksen ripeään kasvuun alkuvuoden aikana.

- Reippaan kulutuksen kasvun taustalla ovat luottamuksen kohentuminen ja suhteellisen myönteinen työllisyys- ja ansiokehitys. Kotitalouden ovat olleet valmiita velkaantumaan edelleen.

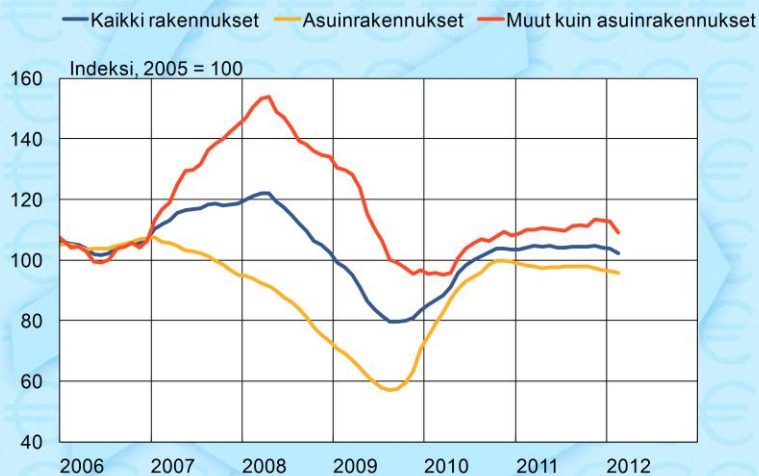
- Autokaupassa alkuvuoden lukuja nosti autoverotuksen muutos, joka lisäsi tammi-maaliskuun myyntimääriä voimakkaasti. Uuden verotuksen tultua voimaan huhtikuussa automyynti jäi alle puoleen edellisvuoden lukemista.

- Kyselytietojen mukaan kotitalouksien luottamus heikkeni viime vuoden lopulla jyrkästi mutta on kohentunut tämän vuoden alkukuukausina.

- Euroopan talousnäkymien viimeaikainen heikkeneminen uudelleen ei ainakaan vielä ole näkynyt kotitalouksien luottamuksessa.

Rakennustuotannon kasvu pysähtynyt

Uudisrakentamisen volyymi-indeksi

Luvut on puhdistettu kausivaihtelusta Suomen Pankissa.

Lähde: Tilastokeskus.

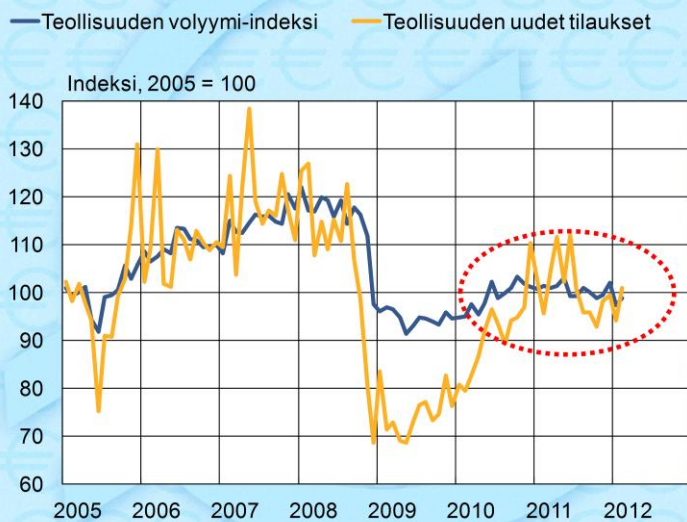
Seppo Honkapohja

SUOMEN PANKKI | FINLANDS BANK | BANK OF FINLAND

8

- Rakennustoiminnassa kehitys on ollut tasaista.
 - Asuntojen uudisrakentaminen (keltainen käyrä) ei ole kasvanut viimeisen vuoden aikana, eivätkä rakennuslupatiedot viittaa kasvun käynnistymiseen.
 - Myös muun uudisrakentamisen (teollisuus-, varasto- sekä liike- ja toimistotilarakentaminen) kasvu on taittunut.

Teollisuuden tuotanto polkee paikallaan

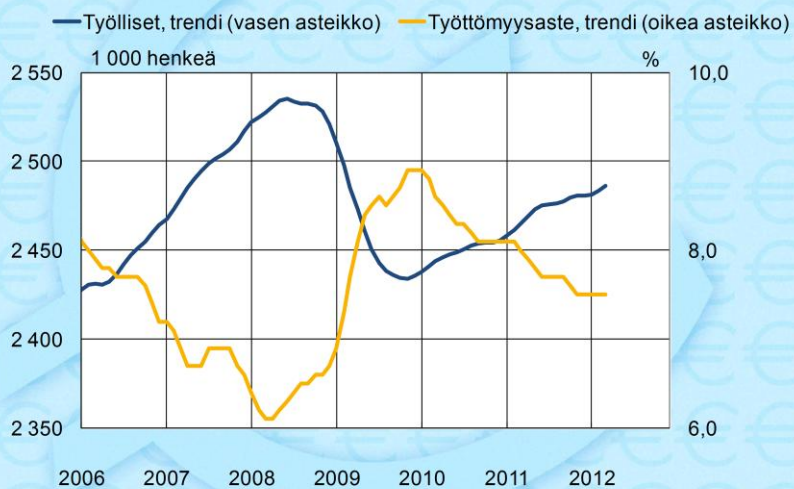
Seppo Honkapohja

SUOMEN PANKKI | FINLANDS BANK | BANK OF FINLAND

9

- Teollisuustuotannon kehitys (sininen käyrä) on ollut vaisua jo pitkään. Vuonna 2010 tuotanto nousi taantuman pohjalta, mutta sekä tuotannon määrä että sen kasvu ovat jääneet heikoiksi.
- Samaa viestiä kertovat tiedot teollisuuden uusista tilauksista (keltainen käyrä). Niiden tavoin myös kyselytietoihin perustuva teollisuuden luottamusindeksi on jäänyt viime vuoden alkupuoliskoon verrattuna heikolle tasolle.
- Teollisuuden heikko tilanne näkyy viennissä. Tavaraviennin arvo on pääsääntöisesti heikentynyt viime vuoden alusta lähtien.
- Samanaikaisesti tavaratuonnin arvo on kasvanut, mikä on johtanut kauppataaseen ja vaihtotaseen kääntymiseen alijäämäisiksi.

Työttömyyden aleneminen pysähtynyt

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankki.

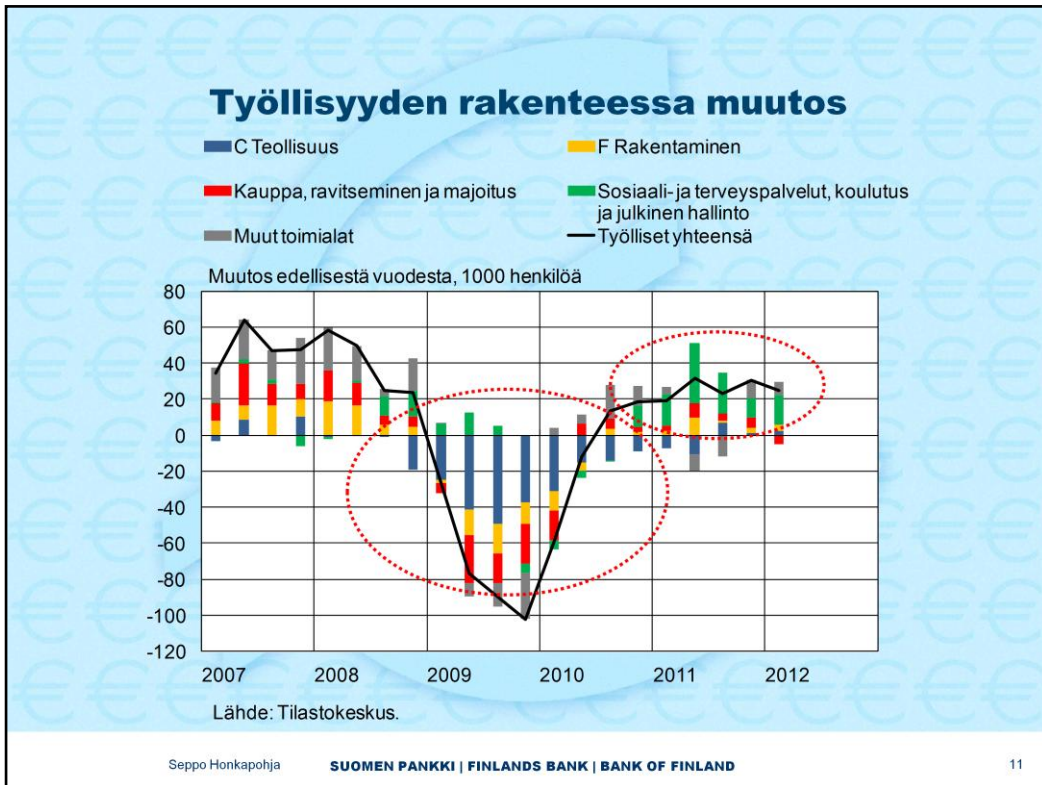
Seppo Honkapohja

SUOMEN PANKKI | FINLANDS BANK | BANK OF FINLAND

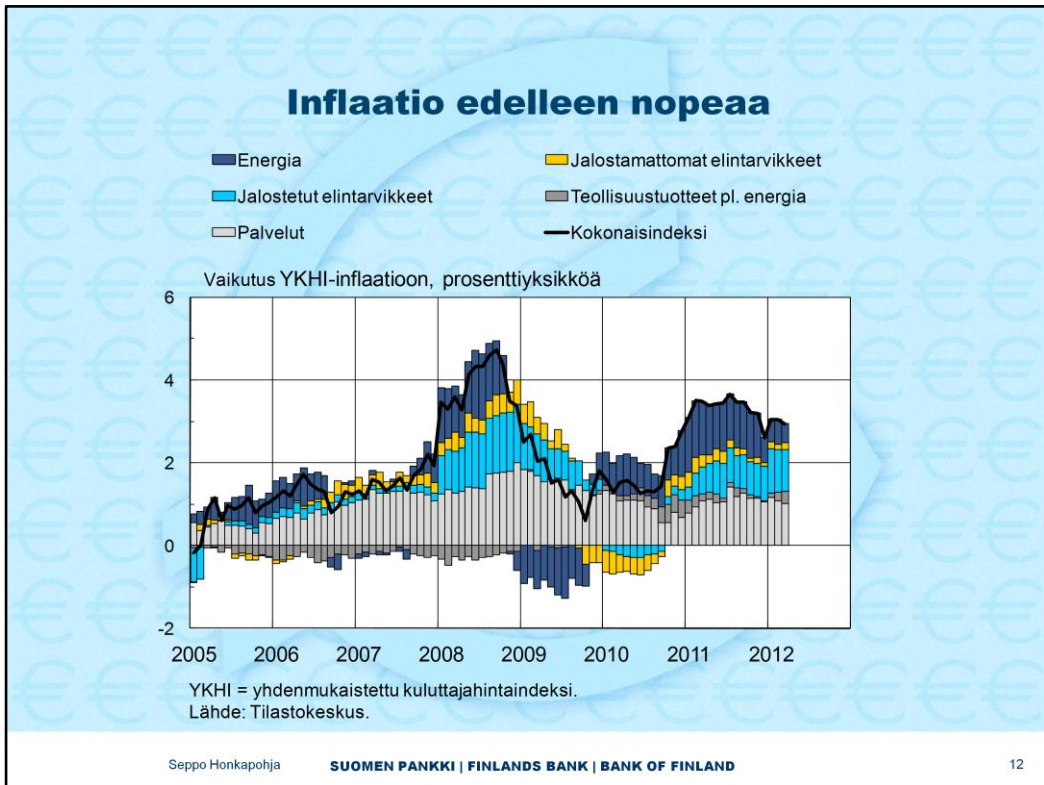
10

•Huolimatta heikosta bruttokansantuotteen kasvusta työllisyys on edelleen kasvanut noin 25 000 hengen vuosivauhtia. (Työllisyyden rakenteesta seuraavassa kuviossa.)

•Työttömyyden aleneminen on kuitenkin pysähtynyt. Työttömyys on jäänyt selvästi taantumaa edeltänyttä korkeammaksi.

- Huolimatta heikosta bruttokansantuotteen kasvusta työllisyys on edelleen kasvanut noin 25 000 hengen vuosivauhtia. Työllisten määrä ja työttömyysaste ovat kuitenkin jääneet selvästi taantumaa edeltäneeseen aikaan verrattuna selvästi heikommille tasoille.
- Talouden rakenteiden muuttuminen näkyy konkreettisesti työllisyydessä.
 - Teollisuuden työpaikat ovat vähentyneet voimakkaasti. Myös rakentamisessa ja kaupan alalla työllisyys on jäänyt taantumaa edeltänyttä heikommaksi.
 - Uusia työpaikkoja on sitä vastoin syntynyt sosiaali- ja terveyspalveluihin. (Näitä työpaikkoja on sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, mutta niiden rahoitus hoidetaan pääosin verovaroin.)

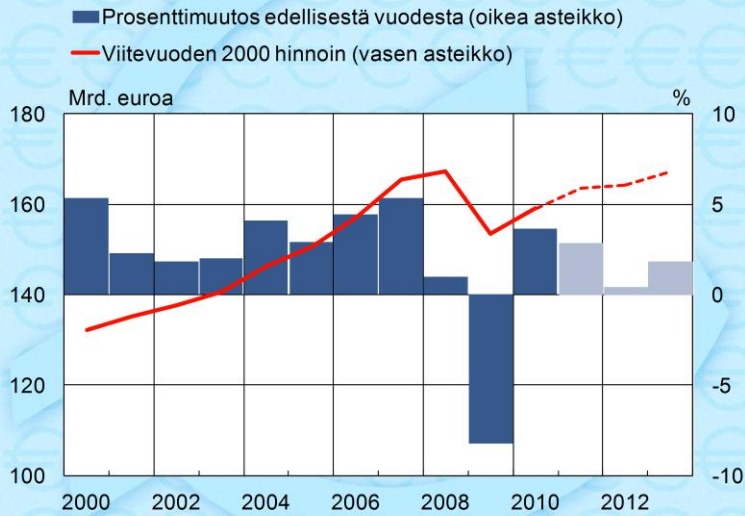

- Kuluttajahintojen nousu oli Suomessa vuonna 2011 nopeaa (3,4 %).
 - Nopeaan nousuun vaikuttivat pääosin energian hinnan nousu (öljyn hinta ja energiaverojen korotus), ruoan hintojen nousut sekä välillisten verojen korotukset.
- Energian hintojen vaikutus inflaatioon (tumman siniset palkit) on pienentynyt vuoden 2012 alkukuukausina, kun edellisvuoden alun hintojen nousu ei enää vaikuta inflaatioon.
- Vuonna 2012 useiden välillisten verojen nosto vauhdittaa YKHI-inflaatiota peräti 0,8 prosenttiyksiköllä.
 - (Veromuutoksia ovat mm. alkoholi- ja tupakkaveron korotus, sanoma- ja aikakauslehtien arvonlisäveron korotus, makeis-, jäätelö- ja virvoitusjuomaveron korotus, liikenteen polttoaineiden valmisteverojen korotus, autoveron korotus ja työvaltaisten alojen arvonlisäveron alennuskokeilun päättyminen (mm. parturi-kampaamot))
- Maaliskuussa inflaatio oli 2,9 %. Vuoden vaihteessa toteutetut verojen korotukset ovat nostaneet erityisesti elintarvikkeiden hintoja (vaaleansiniset palkit).
- Joulukuussa 2011 Suomen Pankki ennusti kuluttajahintojen nousun jatkuvan verrattain ripeänä 2,5 prosentin vauhtia vuonna 2012.

Suomen talous keväällä 2012

- ◆ Talousluottamus on vahvistunut alkuvuoden aikana.
 - Eryityisesti kotitaloudet näkevät taloustilanteen aiempaa myönteisempänä.
- ◆ Kotimainen kysyntä kotitalouksien kulutuksen varassa.
 - Vähittäiskaupan kasvu viittaa kotitalouksien kulutuksen kasvuun tammi-maaliskuussa.
 - Autokauppaan selvä pudotus huhtikuun veromuutoksen takia.
 - Rakennustuotannon kasvu pysähtynyt.
- ◆ Teollisuuden tilanne huolestuttava, tuotanto- ja vientimäärissä ei kasvua.
 - Kauppa- ja vaihtotaseet ovat alijäämäisiä.
- ◆ Työllisyyden kasvu keskittynyt terveys- ja sosiaalipalveluihin.
 - Työttömyyden lasku on pysähtynyt.
- ◆ Inflaatio on edelleen nopeaa, veronkorotusten vaikutus merkittävä.

Suomen Pankin ennuste joulukuussa 2011: talouskasvu hidastuu voimakkaasti

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankki.

Seppo Honkapohja

SUOMEN PANKKI | FINLANDS BANK | BANK OF FINLAND

14

- Vuonna 2011 Suomen talous kasvoi 2,9 %.
- Suomen Pankin joulukuussa 2011 julkistetun ennusteen mukaan kuluvana vuonna BKT:n kasvu hidastuu jyrkästi. Kasvun ennustetaan jäävän vain 0,4 prosenttiin.
 - Vientikysyntä on heikkoa, ja myös kotimaisen kysynnän kasvu vaimenee.
- Ennusteen lähtökohtana on, että maailmantalouden hidastuminen jää tilapäiseksi, ja kansainvälinen kauppa ja Suomen vientikysyntä vahvistuvat jälleen vuoden 2012 jälkipuoliskolta lähtien.
- HUOM: tämä ennuste on rakennettu oletukselle, että julkinen velkakiisi GIIPS-maissa ei syvene vaan tilanne pysyy hallinnassa joskin se on vaikea.

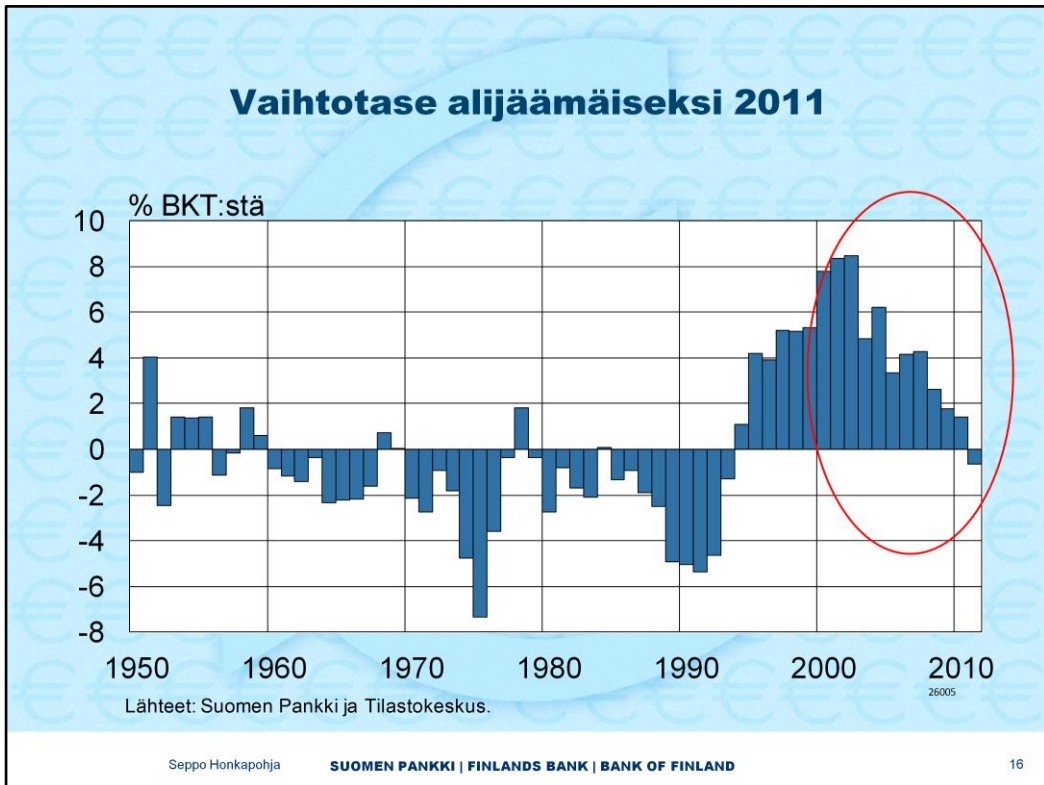
2. Vaihtotaseen alijäämä

Vaihtotaseen heikkenemisen taustalla useita tekijöitä

Seppo Honkapohja **SUOMEN PANKKI | FINLANDS BANK | BANK OF FINLAND** 15

Suomen vaihtotaseen heikkenemisen taustalla on useita tekijöitä:

- viennin ongelmat
- kotitalouksien valmius velkaantua
- tuontienergian hinnan nousu
- heikentynyt kansainvälinen kustannuskilpailukyky

- Suomen vaihtotase kääntyi alijäämäiseksi vuonna 2011 ensi kertaa sitten vuoden 1993 (kuvio).
- Vuoden 2011 alijäämä oli suuruudeltaan 0,6 % BKT:stä.
- Ennen vaihtotaseen kääntymistä alijäämäiseksi sen ylijäämä supistui vähitellen usean vuoden ajan.
- Suurimmillaan ylijäämä oli vuonna 2002, jolloin sen koko oli 8,5 % BKT:stä.
- Vuosien 2002 ja 2011 välillä vaihtotaseen tasapaino siten heikentyi noin 9 % BKT:stä.

Vaihtotase kuvaa koko talouden nettoluotonantoa

Vaihtotase

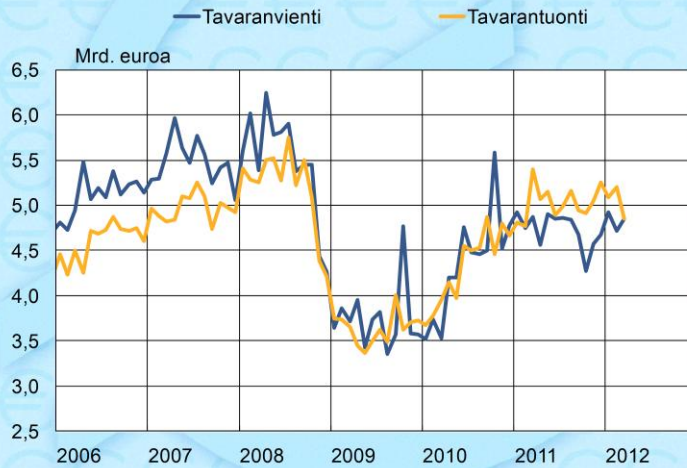
= vienti – tuonti + nettotuotannontekijäkorvaukset
(+ nettotulonsiirrot)

= säästäminen – investoinnit

- Vaihtotase kuvaa koko talouden nettoluotonantoa eli kansantalouden ulkoista tasapainoa.
- Vaihtotase on ylijäämäinen, jos kansantalouteen ulkomailta tulevat juoksevat maksut ovat suurempia kuin ulkomaille virtaavat juoksevat maksut. Toisin sanoen vaihtotase on viennin ja tuonnin erotus, johon on lisätty tuotannontekijäkorvausten nettovirta eli käytännössä korko- ja osinkotulot miinus korko- ja osinkomenot (ja nettotulonsiirrot, jotka Suomen tapauksessa koostuvat lähinnä maksuista EU:lle ja EU:lta sekä kehitysavusta).
- Siten vaihtotaseen ylijäämä kasvattaa koko kansantalouden yhteenlaskettua ulkomaista nettovarallisuutta.
 - Vaihtotaseen heikkeneminen vuosien 2002 ja 2011 välillä johtui etenkin tavarakaupan taseen heikkenemisestä. Merkittäviä muutoksia ei sen sijaan tapahtunut palvelukaupan taseessa, tuotannontekijäkorvausten taseessa tai nettotulonsiirroissa.
- Vaihtotase voidaan ilmaista myös koko talouden säästämisen ja investointien erotuksena. Jos tuotannolliset investoinnit ja asuntoinvestoinnit ovat suuremmat kuin koko talouden säästäminen, joudutaan osa investoinneista rahoittamaan ulkomailta. Tällöin vaihtotase on alijäämäinen.

Viennin ongelmat ja kotimaisen kysynnän veto painaneet kauppataaseen alijäämäiseksi

Viennin ja tuonnin arvo

Kausipuhdistettuja lukuja.

Lähde: Tullihallitus.

Seppo Honkapohja

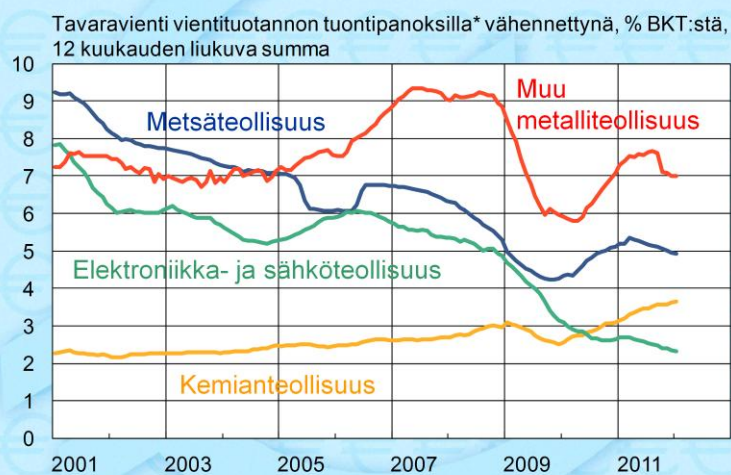
SUOMEN PANKKI | FINLANDS BANK | BANK OF FINLAND

18

- Kauppataase on painunut vuoden 2011 aikana alijäämäiseksi. (Kuvio liioittelee alijäämää, koska tavarantuontiin kirjautuu rahti- ja vakuutusmaksut, (CIF-hinta), kun taas viennin arvo kirjautuu vapaasti aluksessa (FOB) –hinnoin. SP:n maksutaseessa tämä korjataan siirtämällä kuljetuskustannukset kauppataaseesta palvelutaseeseen.)

- Suomen vaihtotase painui alijäämäiseksi ensimmäisen kerran vuoden 1993 jälkeen.

Paperin ja elektroniikan kontribuutiot kauppataaseeseen heikentyneet

Lähteet: Tullihallitus, Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

*) Tuontipanokset = vienti kertaa tuotannon tuontipanosuus.

Vuosille 2009–2011 käytetty vuoden 2008 tuontipanosuus.

Seppo Honkapohja

SUOMEN PANKKI | FINLANDS BANK | BANK OF FINLAND

19

• Tavarakaupan taseen heikkenemiseen ovat vaikuttaneet ongelmat metsäteollisuudessa ja elektroniikkateollisuudessa.

• Kun toimialan viennistä vähennetään sen vientituotantoon käytettyjen tuontipanosten arvo, saadaan mittari toimialan suorasta kontribuutiosta kauppataaseeseen [kuvio]. Sekä metsäteollisuuden että elektroniikkateollisuuden kontribuutiot ovat pienentyneet selvästi vuoden 2002 jälkeen.

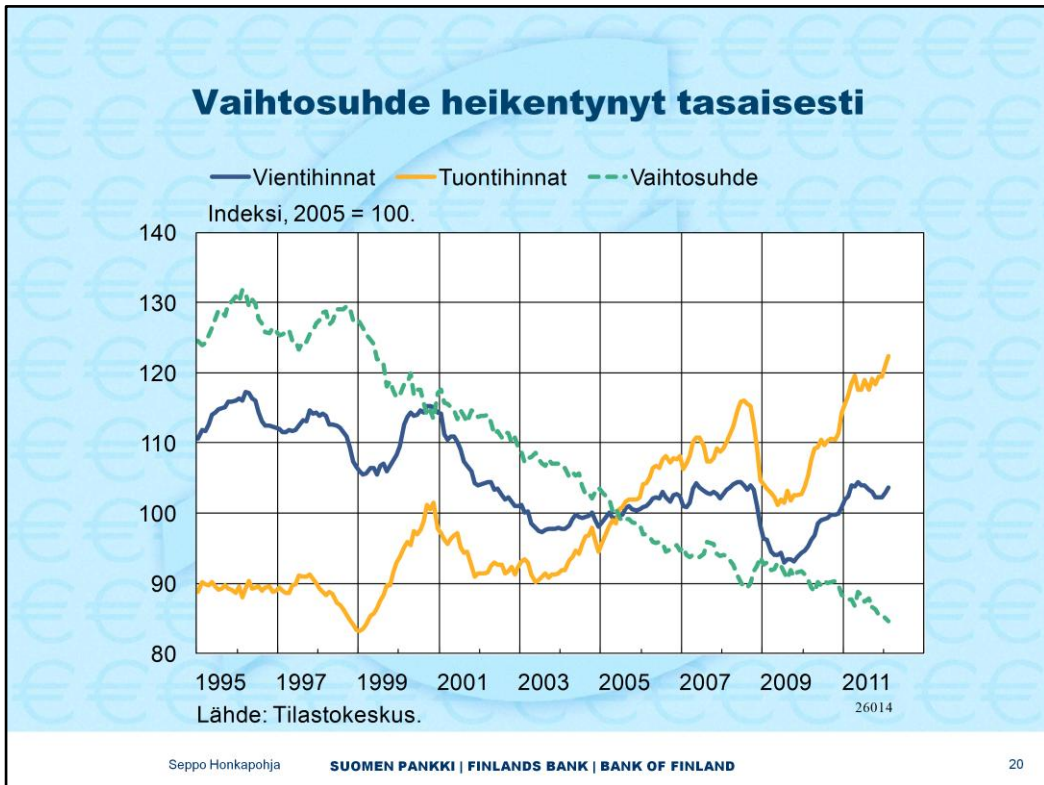
• Suomen vientiteollisuuden tärkeimmäksi päätoimialaksi on 2000-luvulla noussut metalliteollisuus ilman elektroniikka- ja sähköteollisuutta.

• Kemianteollisuuden viennin arvo on 2000-luvulla kasvanut tuntuvasti, mikä on johtunut lähinnä öljyn hinnan kallistumisesta. Öljyteollisuuden voimakas riippuvuus tuontiraaka-aineista kuitenkin pienentää kemianteollisuuden merkitystä kauppataaseen kannalta sen suureksi kasvaneeseen vientiosuuteen verrattuna.

• Samalla, kun vientikehitys on ollut heikkoa, on tuonti kasvanut ripeästi. Tuonnin arvon kasvun taustalla on ollut

- öljyn hinnan nousu ja
- kotitalouksien kysynnän kasvu.

(Elektroniikkateollisuus on 2000-luvulla sekä vienyt että tuonut paitsi tavaroita myös kasvavan määrän palveluita. Elektroniikkateollisuuden palveluiden viennin ja tuonnin erotus suhteutettuna BKT:hen ei kuitenkaan juuri muuttanut vuoden 2002 jälkeen, vaan se on pysynyt noin 1½ prosentissa. Se tulee kuvaa näkyvän tavarakauppaa koskevan kontribuution päälle, kun arvioidaan toimialan suoraa kontribuutiota koko vaihtotaseeseen.)

- Tavarakaupan taseen heikkeneminen vuosien 2002 ja 2011 välillä oli seurausta sekä ulkomaankaupan volyymien että hintojen kehityksestä.

- Viennin volyymi kasvoi pääsääntöisesti hitaammin kuin tuonnin volyymi, ja lisäksi tuontihinnat nousivat suhteessa vientihintoihin.

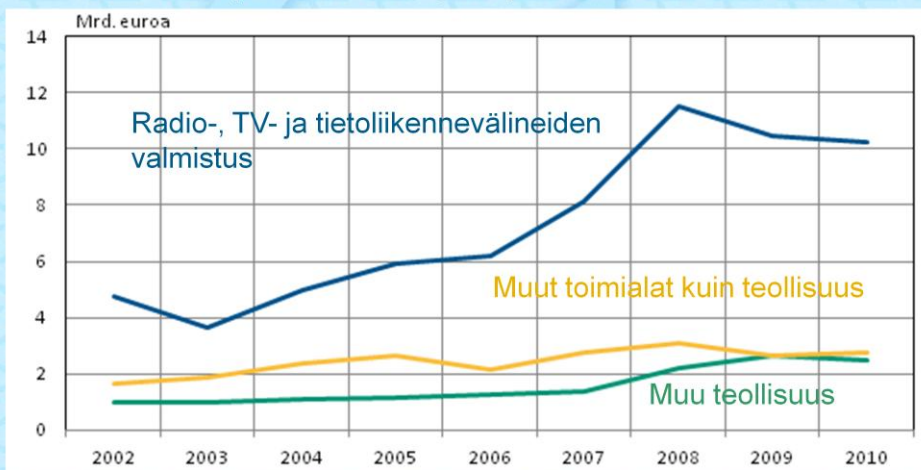
- Tuontihintojen nousu johtui etenkin öljyn maailmanmarkkinahinnan kallistumisesta.

- Vientihintakehitykseen puolestaan vaikuttivat metsäteollisuuden vientihintojen vaimea kehitys sekä elektroniikkateollisuuden vientihintojen aleneminen.

- Elektroniikkateollisuuden tuotteiden laatukorjatut hinnat alenevat nopeasti, vaikka yksikköhinnat voivat samanaikaisesti nousta.
 - Elektroniikkateollisuuden vientihintojen laskua ja sen myötä tapahtuvaa ulkomaankaupan vaihtosuhteen alenemista ei siten ole syytä tulkita yksioikoisesti talouden heikkouden merkiksi.

Palveluiden vienti on kapealla pohjalla

Vienti, muut palvelut kuin kuljetus ja matkustaminen

Lähde: Tilastokeskus.

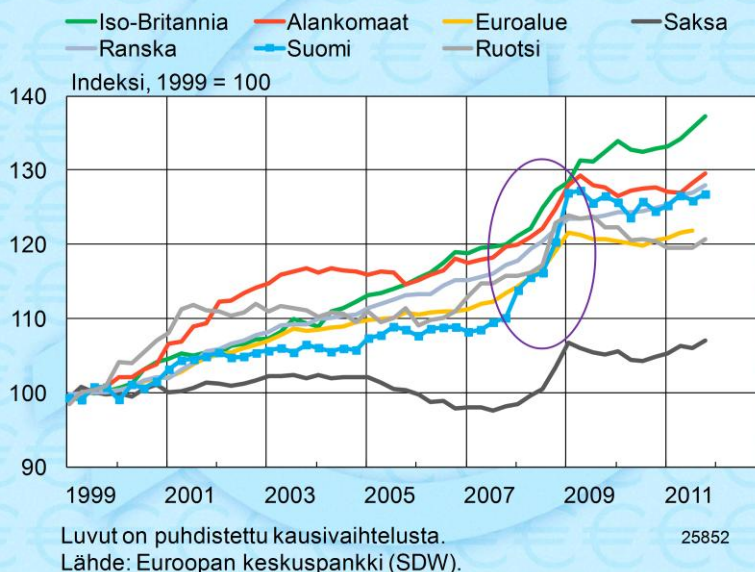
Seppo Honkapohja

SUOMEN PANKKI | FINLANDS BANK | BANK OF FINLAND

21

- Palvelujen vienti on 2000-luvulla kasvanut suhteessa tavaroiden vientiin.
- Palvelujen viennillä on kansainvälisessä vertailussa melko suuri merkitys Suomen taloudessa, kun tarkastellaan ns. korkean arvonlisäyksen palveluita, joihin eivät kuulu matkailu- ja kuljetuspalvelut.
- Julkisessa keskustelussa onkin esitetty väitteitä, joiden mukaan tavaraviennin kehityksen heikkous ei muodosta ongelmaa Suomen ulkoiselle tasapainolle, koska palvelujen vienti on vastaavasti kasvamassa.
 - Tilastot kuitenkin osoittavat, että korkean arvonlisäyksen palveluiden vienti on kuitenkin kapealla pohjalla. Elektroniikkateollisuuden osuus siitä on viime vuosina ollut noin $\frac{2}{3}$ vuoteen 2010 asti ulottuvien tilastojen mukaan.
 - Palveluviennin näkymät ovat siten epävarmat.
 - Lisäksi on syytä huomata, että palveluiden viennin lisäksi on 2000-luvulla kasvanut myös palveluiden tuonti, minkä seurauksena palvelukaupan tase on pysynyt jotakuinkin tasapainossa.

Yksikkötyökustannukset nousivat 2008-2009

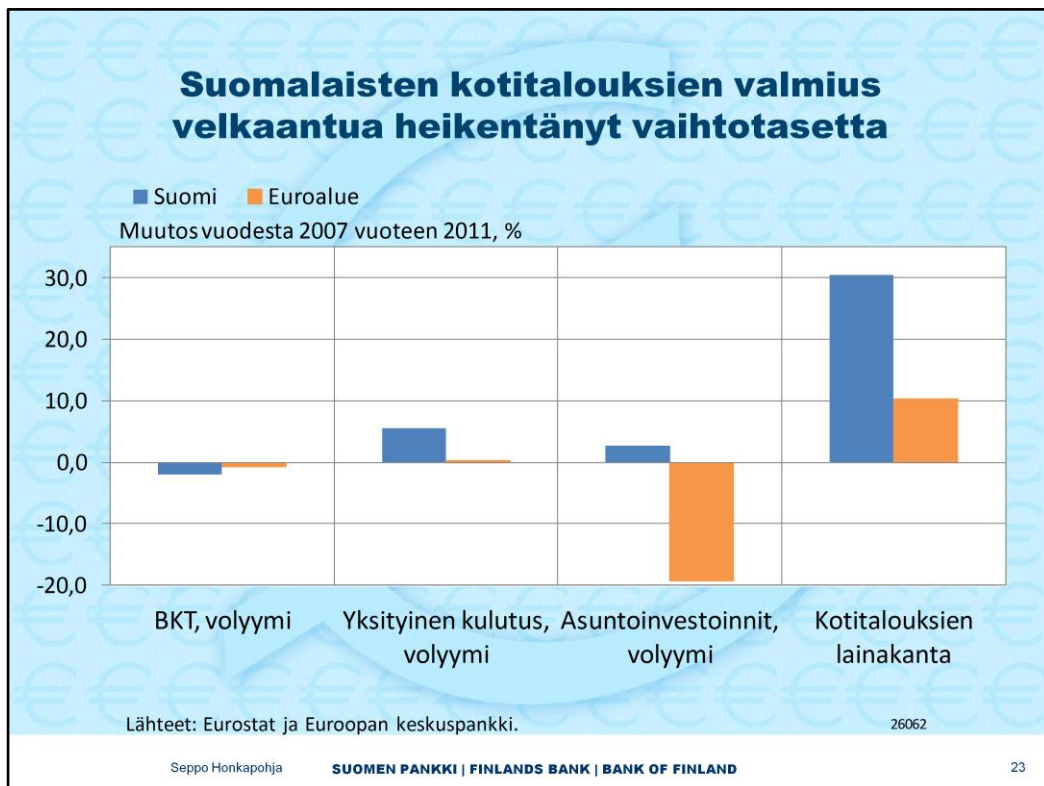

Seppo Honkapohja

SUOMEN PANKKI | FINLANDS BANK | BANK OF FINLAND

22

- Vaihtotasekehityksen yhden keskeisen taustatekijän muodostaa kustannuskilpailukyky.
- Palkkojen nousuvauhti on Suomessa ollut 2000-luvulla euroalueen keskiarvoa nopeampaa.
- Kansainvälisen kustannuskilpailukyvyn mittarina käytetään usein yksikkötyökustannusten kehitystä eli sitä, miten paljon työvoimakustannuksen kasvavat suhteessa tuotannon määrän kasvuun.
 - Yksikkötyökustannusten nousu oli Suomessa poikkeuksellisen nopeaa vuosina 2008 ja 2009 johtuen sekä palkkojen ripeästä noususta että tuottavuuden heikkenemisestä taantuman aikana.
- Lisäksi Suomen vientihintojen poikkeuksellisen heikko kehitys suhteessa tuontihintoihin on merkinnyt sitä, että yksikkötyökustannusten suora vertailu antaa hieman liian suotuisan kuvan yritysten palkanmaksuvaran kehityksestä.
- Kustannuskilpailukyky onkin viime vuosina jonkin verran heikentänyt Suomen vaihtotaseen kehitystä.

- Kotitalouksien kulutuksen ja asuntoinvestointien viimeaikainen vilkkaus on yksi tärkeä vaihtotaseen heikkenemisen syy. Vaikka bruttokansantuote on edelleen pienempi kuin ennen finanssikriisin alkamista, ovat kulutus ja asuntoinvestoinnit kasvaneet.
- Kulutus ja asuntoinvestoinnit on rahoitettu osin kasvattamalla lainanottoa. Kotitalouksien velat ovat Suomessa jatkaneet kasvuaan, joka kansainvälisessä vertailussa on ollut poikkeuksellisen nopeaa.
- Kotitalouksien nettoluotonanto on Suomessa ollut selvästi negatiivista vuotta 2009 lukuun ottamatta. Tämä on kansainvälisessä vertailussa poikkeuksellista.
- Kotitalouksien velan kasvun jatkuminen on osin seurausta Suomen rahoitusjärjestelmän vahvuudesta, joka on ylläpitänyt luotonottomahdollisuuksia.
- Velan jatkuva kasvu kuitenkin vääjäämättä lisää kotitalouksien haavoittuvuutta ja riskiä epätasapainoisesta kehityksestä.
- Väestön ikärakenteella ei ole vielä ollut vaihtotasetta heikentävää vaikutusta, vaan päinvastoin pelkästään sen perusteella vaihtotaseen olisi voinut odottaa pysyneen ylijäämäisenä. Sen sijaan tulevana vuosina suurten ikäluokkien siirtyminen eläkeikään heikentää osaltaan vaihtotasetta, kun se vähentää säästämistä.

Rahoitusriskit ja epätasapainoinen kotimainen kehitys vältettävä

- ◆ Vaihtotaseen alijäämän kasvuun tulee reagoida, jos se
 1. kasvattaa huomattavasti kansantalouden rahoituksen saatavuuteen ja ehtoihin liittyviä riskejä tai
 2. on seurausta epätasapainoisesta ja epävakauden uhkaa kasvattavasta kotimaisesta talouskehityksestä.
- ◆ Tässä vaiheessa suurimmat riskit liittyvät
 - julkisen talouden alijäämiin ja pitkän aikavälin kestävyteen sekä
 - kotitalouksien velkaantumismuutoksiin.

• Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että vaihtotaseen heikkeneminen 2000-luvulla on ollut seurausta useista, pitkälti toisistaan riippumattomista taustatekijöistä.

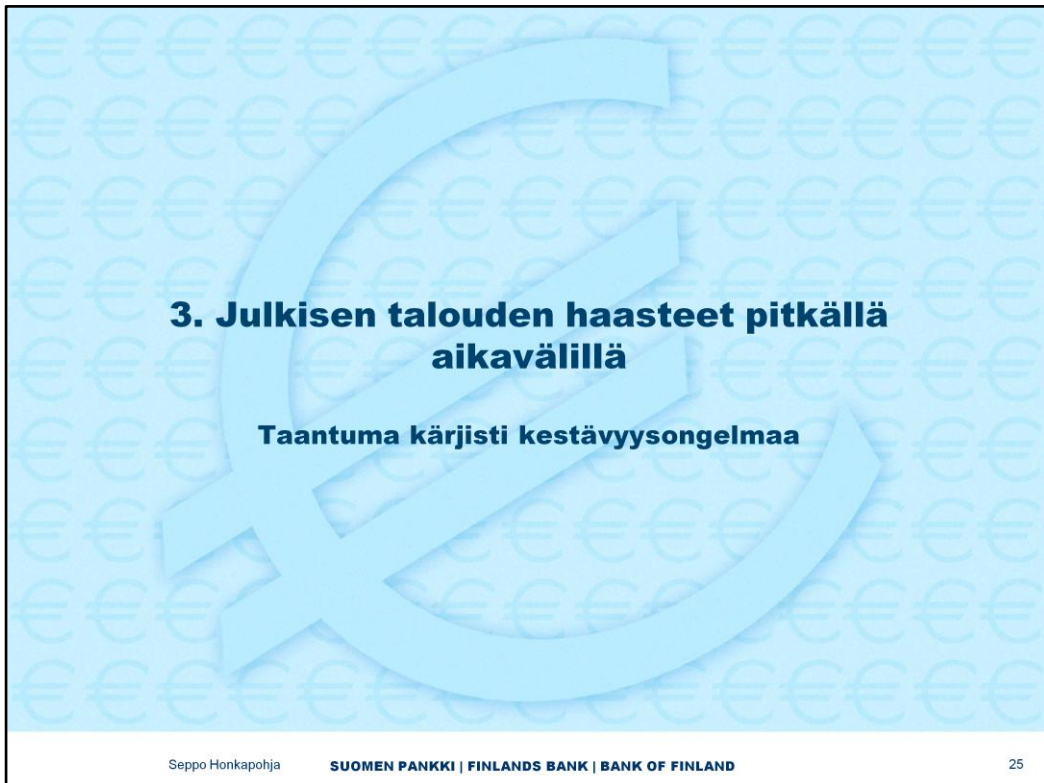
• Talouspolitiikan on syytä reagoida vaihtotaseen alijäämän kasvuun, jos se

- 1) kasvattaa huomattavasti kansantalouden rahoituksen saatavuuteen ja ehtoihin liittyviä riskejä tai
- 2) on seurausta epätasapainoisesta ja epävakauden uhkaa kasvattavasta kotimaisesta talouskehityksestä.

• Ulkoinen tasapaino onkin syytä ottaa huomioon Suomen talouspolitiikassa ensisijaisesti siten, että vältetään epätasapainoisen kotimaisen kehityksen kärjistyminen ja siihen liittyvät riskit.

• Tässä vaiheessa suurimmat riskit näyttävät liittyvän kotitalouksien velkaantumismuutoksiin sekä julkisen talouden alijäämiin ja pitkän aikavälin kestävyteen (tästä lisää kohta).

• Myös kotimaisen tuotannon kustannuskilpailukyky on ulkoisen tasapainon tulevan kehityksen kannalta oleellista.

- Vaihtotaseen heikkeneminen

- kertoo viimeaikaisen talouskehityksen epätasapainoisuudesta ja
- on samalla merkki vaimeammista tulevaisuuden näkymistä.
- Talouskasvu ei kovin pitkään voi perustua kotitalouksien ja valtion velkaantumiseen.

- Pitkällä aikavälillä talouskasvua tulee rajoittamaan myös ikäntyminen, joka rupeaa vähentämään työikäisen väestön määrää.

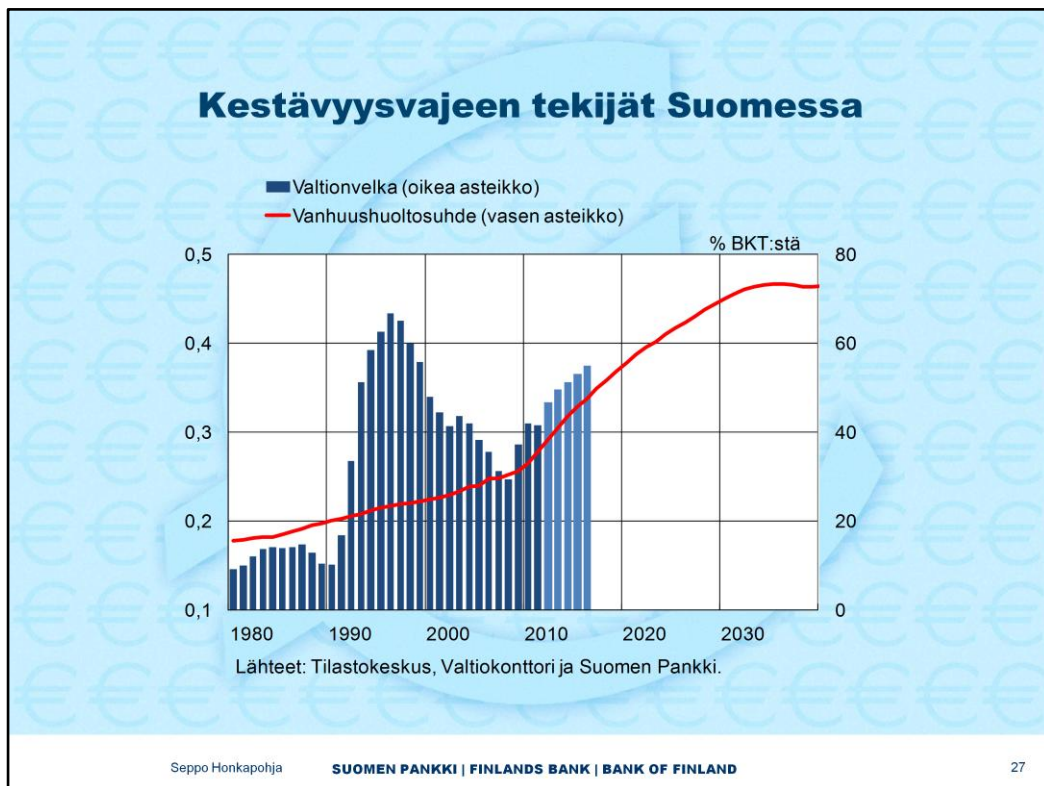
- Samalla väestön ikäntyminen merkitsee suurta haastetta julkisen talouden kestävyydelle.

Taantuma kärjisti julkisen talouden kestävyysongelmia

- ◆ Suomen kestävyysongelmien taustalla on väestön ikääntymisen lisäksi valtion noussut velka-aste.
- ◆ Velka-asteen noustua tulevista tulovirroista kasvava osa sitoutuu korkojen maksuun. Se vaikeuttaa palveluvelvoitteista suoriutumista.
- ◆ Ikääntyminen puolestaan lisää palvelutarvetta ja muita menopaineita. Se vähentää myös työpanosta ja sitoo voimavaroja keskimääräistä hitaamman tuottavuuden aloille. Seurauksena on pitkän aikavälin kasvun hidastuminen.

• Julkinen talous on kestävä, jos vallitseva finanssipolitiikka, eli menoja koskeva lainsäädäntö ja veroasteet riittävät vakiinnuttamaan velka-asteen (eli julkisyhteisöjen velan suhteessa bruttokansantuotteeseen).

• Toisin kuin useimmissa muissa Euroopan maissa Suomessa julkisen talouden kestävyysongelmien taustalla on talouskriisin aiheuttamien velkaongelmien lisäksi jo nyt käsillä oleva väestön ikäntyminen.

• Kestävyyssongelmat ovat ikääntymisen takia jopa pahemmat kuin ne olivat 1990-luvun laman aikoihin.

• Tiedetään, että 1990-luvun velkakriisistä selviytyminen edellytti sekä rankkoja toimia että hyvää tuuria

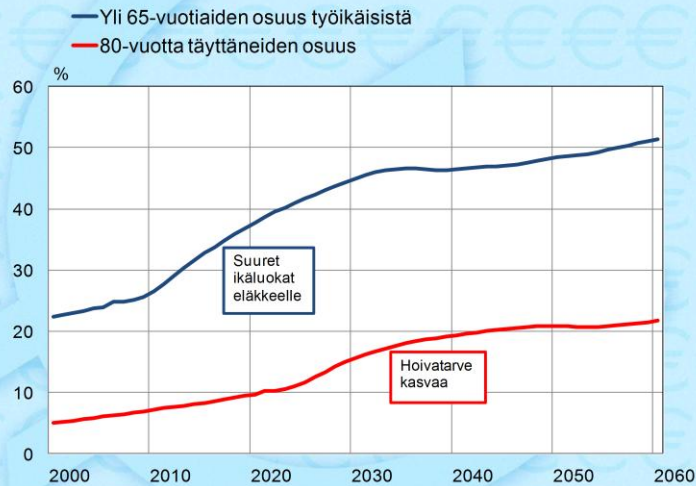
- 1990-luvulla velka-asteen käänsi laskuun
 - Kuntien mittavat menosäästöt
 - Valtion tiukat menokehukset
 - Verotuksen kiristäminen
 - Eläke-etuisuuksien tiukentaminen
 - Verotulojen nopea kasvu: Nokia-sokki toi yhteisöveroja, yksityistämistuloja, ansiotuloveroja optiotuloista, pääomatuloveroja luovutusvoitoista

2010-luvulla velka-asteen kääntäminen on erityisen haastavaa

- Kuntien palvelutarpeet nousevat
- Eläkeiän nosto, jos siitä pystytään päättämään, ei sekään tuo nopeaa korjausta tilanteeseen
- Verotuksen kiristäminen aiheuttaa tehokkuusmenetyksiä
- Kasvunäkymät heikot
 - Toimialarakenne ei suosi tuottavuuden kasvua
 - Työvoiman tarjonta pienenee

HUOM: KUVASSA VELKAKEHITYS ON JOULUKUUN 2011 ENNUSTEEN MUKAINEN EIKÄ SITEN PIDÄ SISÄLLÄN KEHYSPAKETIN VAIKUTUKSIA.

Vanhuushuoltosuhte ja hyvin iäkkäiden osuus työikäisistä

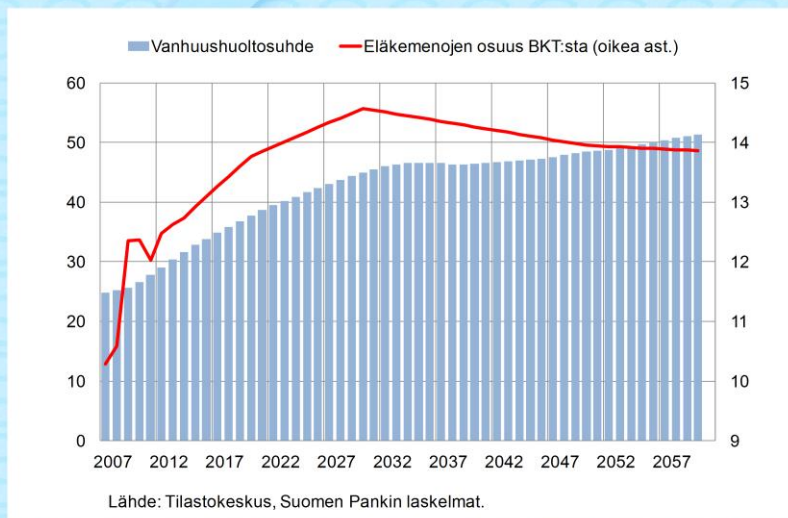
Seppo Honkapohja

SUOMEN PANKKI | FINLANDS BANK | BANK OF FINLAND

28

- Ikääntymisen vaikutukset julkiseen talouteen ovat hyvin tiedossa.
- Suurten ikäluokkien työpanos poistuu eläkkeelle näinä vuosina.
 - Vaikka viime vuosikymmenien ikäluokkakohtaiset trendit työvoiman tarjonnassa jatkuisivat, eli vaikka osallistumisasteet jatkaisivat nousuaan, pienenee työvoimapotentiaali selvästi 2020-luvun lopulle saakka (yhteensä 80 000).

Eläkemenot kasvavat jo nyt

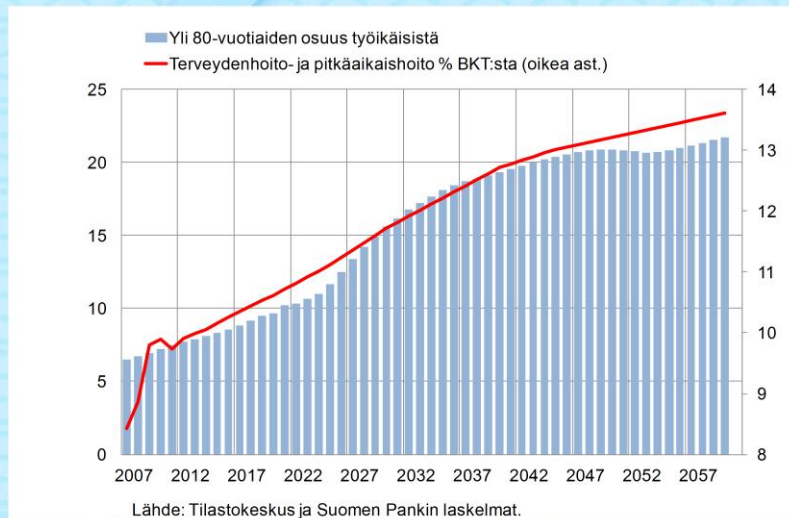
Seppo Honkapohja

SUOMEN PANKKI | FINLANDS BANK | BANK OF FINLAND

29

- Eläkemenot ovat jo nyt kasvussa, kun suuret ikäluokat jäävät eläkkeelle.

Terveysten ja pitkäaikaishoidon menot kasvavat 2020-luvun lopulla

Seppo Honkapohja

SUOMEN PANKKI | FINLANDS BANK | BANK OF FINLAND

30

- Terveystenhoito- ja sosiaaliturvamienot kasvavat 2030-luvulle tultaessa, kun suuret ikäluokat ovat jo hyvin vanhoja.

Kestävyyssaritmetiikka ei lupaa Suomelle helppoja aikoja

1. Työpanos kasvaa hitaasti jos ollenkaan
2. Eläkemenot , hoiva- ja terveydenhoitomenot kasvavat
3. Tuottavuuden kasvu pysyy vaimeana
4. Valtion ja kuntien rakenteellinen rahoitusasema on heikentynyt
5. Valtion ja kuntien velka-aste on noussut

=> Julkisen talouden sopeuttamistarve on merkittävä.

Kun työpanoksen mitättömään kasvuun lisätään

- noin 1½ prosentin keskimääräinen tuottavuuden nousu,
- julkisten menojen kasvu ja
- valtion ja kuntien rakenteellinen alijäämä sekä
- jo nyt ja lähivuosina edelleen nouseva velka-aste

on selvää, että velka-aritmetiikka johtaa kiihtyvään julkisen velkaantumisen kasvuun.

Kehyspaketti kattoi vain osan sopeutustarpeesta

- ◆ Maaliskuun kehyspaketissa sovittiin verotuksen kiristämisestä ja menojen leikkauksista.
- ◆ Toimet vähensivät julkisen talouden kestävyysongelmaa, mutta eivät sitä ratkaisseet.
- ◆ Kestävyysongelmat tulevat säätelemään Suomen politiikkalinjauksia vielä voimakkaasti ja pitkän aikaa.
- ◆ Työvoiman tarjontaa tukeva politiikka on avainasemassa.
- ◆ Kehyspaketin lisäksi työmarkkinajärjestöt sopivat työuria pidentävistä toimista.

-Kehyspaketin yhteydessä sovittiin lukuisista sopeuttamistoimista, joiden tarkoituksena oli paitsi taittaa velkaantumisen kasvu, myös tukea kasvu ja erityisesti yrittäjyyttä

1. Tuloja lisääviä toimia oli paljon, niistä keskeisimmät olivat :

- **Arvonlisäveron nosto 1 %-yksiköllä vuonna 2013** (vaikutus n. 0,4 % BKT:sta)
- **Veroasteikkoihin yleensä tehty inflaatiotarkistuksen ja ansiotason nousun kompensointi jäädytetään vuosille 2013 – 2014** (vaikutus 0,2 % BKT:sta).

Pienempiä tulopuolen toimia olivat mm.

- Ns. Solidaarisuusvero vuosille 2013 – 2015
- Perintö ja lahjaveron korotus vuosille 2013 – 2015
- Varainsiirtoveron nosto vuosille 2013 – 2014
- Energiaverokomponentin Co2 ja kilometrikorvausten rakenteellinen uudistus
=>Nämä yhteensä noin. 300 milj. e, eli 0,15 % BKT:sta

Kehyspäättöksen toimista verotuloja vähentävät:

- Yritysten kasvukannustimet vuosille 2013 – 2015, tuotannollisille investoinneille väliaikainen poistojen kaksinkertaistaminen vuoden 2014 loppuun asti, työtulovähennyksen korottaminen (0, 1% BKT:sta)
- Lisäksi valtion tuloja vähentää jatkettu yhteisöveron 5 pp korotettu osuus kunnille vuosiksi 2014 – 2015, -260 milj.

2. Menojen leikkaukset yhteensä 1.2 mrd. eli noin 0.6 % BKT:stä

- Kuntien valtionosuudet 520 milj. vuoden 2015 tasossa, mutta tästä osa kompensoidaan kunnille mm. yhteisövero-osuuden nostolla.
- **Muita leikkauksia kautta linjan 690 milj. vuoden 2015 tasossa**, mm. lapsilisien indeksikorotusten jäädyttäminen 2013 – 2015

Lisäksi on sovittu työeläkevakuutusmaksujen nostamisesta 0,4 %-yksikköä vuosittain vuoteen 2016 saakka.